

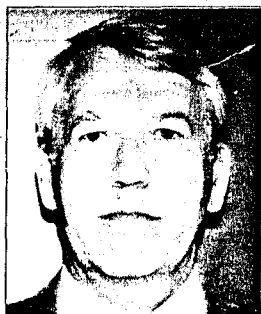
102081

Vår holdning
til sovjetiske
løgner (I)

Massedrapene i Katyn-skogen

Av major (R)
Bjørn Bratbak

Etter Sovjets okkupasjon av Øst-Polen i september 1939 ble rundt 15 000 offiserer, blant dem 800 leger, skilt fra de øvrige krigsfangene og plassert i fangeleirer ved Kozielsk, Starobielsk og Ostashkow i Sovjet. Her ble de utsatt for hårde forhør, men de sovjetiske avhørerne klarte ikke å få dem til å gi opp sin lojalitet til Polen og den katolske kirken. Våren 1940 ble fangene ført i puljer på 200 til tre forskjellige steder og avlivet med kaldt blod. Sovjet var på den tid ikke i krig med noe land. Ett av stedene var Katynskogen nær Smolensk, de to andre stedene var ukjent frem til 1990. Sovjet klarte å legge et nærmest ugjennomtrengelig slør over ugjerningene, og demokratiene i vest gjorde lite eller intet for å avdekke sannheten.

Bjørn Bratbak, født 1937. Krigsskolen 1962, vpl major. Arbeider som avdelingsdirektør i Oljedi- rektoratet, Stavanger. Har skrevet artikler om nord-norsk militær- og bergverkshistorie, ritualer, symbolbruk og heraldikk, samt artikler om forholdet Norge-Polen. Enkelte av artiklene er oversatt til polsk og publisert i Polen.

I perioden mellom mars og juni 1940 ble ca 4 500 polske offiserer avlivet ved nakkeskudd med revolver i Katynskogen og gravlagt i fellesgraver på samme sted. De øvrige ca 10 000 ble tatt av dage på samme tid.⁽¹⁾ Deres graver, og opplysninger om henrettelsene har ikke foreligget i samme grad som for Katynofrene, selv om detaljer nå begynner å komme for en dag også for disse udådene. Henrettelse foregikk samtidig som polske fartøyer deltok i norske farvann i kampen mot de tyske overfallsmenn, og en polsk brigade kjempet for Norges og Polens frihet i fjellene rundt Narvik.

Etter det tyske angrep på Sovjet i 1941, og etter sterkt britisk press, inngikk den polske regjeringen i London den 30. juli 1941 avtale med Sovjet om våpenfelleskap. Snart begynte polakkene å henvende seg til sine allierte for å få sine savnede offiserers skjebne frem i lyset. Alle forsøk, fra henvendelser direkte til Stalin, og egne polske hemmelige undersøkelser, klarte ikke å avdekke omstendighetene rundt udåden.

Tysk propaganda

Etter det tyske angrep på Russland med den derpå følgende tyske okkupasjon av store sovjetiske områder, ble de tyske avdelingene i området ved Smolensk gjort oppmerksom på massegraver og at masseenrettelser måtte ha funnet sted i Katynskogen. Dette ble utnyttet i en storstilet tysk propagandakampanje. 13. april 1943 kunne Radio Berlin melde at bolsjevikene hadde henrettet 10 000 polske offiserer i Katynskogen. I en grav som var 28 meter lang og 16 meter bred var likene av 3 000 polske offiserer gravd frem. Offiserene var i full uniform og noen hadde hendene bakkbundet. En av dem som ble identifisert var den polske general Smornawinski fra Lublin. Den tyske radiomeldingen sluttet med å fortelle at norske avis-korrespondenter hadde vært på stedet, og hadde kunnet ta bevisene for udåden i øyesyn. De hadde umiddelbart sendt sine nyheter til avisene i Oslo, sluttet nyhetsoppleseren.

Og ganske riktig, samme dag, 13. april 1943, kunne den norske nazikontrollerte pressen bringe enkeltheter fra Katyn. I Stavanger var avisen «Stavangeren» en av de få som fortsatt kom ut, men også den undergitt nazistisk ledelse og sensur. Avisen kunne under overskriften: «10 000 polske offiserer myrdet i Sovjet etter sammenbruddet i 1939», gi detaljerte beskrivelser fra funnstedet:⁽²⁾

Hendene bakkbundet, munnen stoppet med sagmugg, skutt i nakken og kastet i massegrav. 12 lik i høyden.

Berlin: (Fra NTBs korrespondent) Av de utallige rapporter som foreligger fra de land som kortere eller lengre tid har vært besatt av bolsjevikene kan man

trekke den slutning at bolsjevikene over alt hvor de kommer til makten, ser det som sin første og viktigste oppgave å rydde av vegen de bærende nasjonale lag av befolkningen...

Avisen gikk så over til å beskrive de norske journalisters opplevelser på selve henrettelsesstedet:

Tidlig lørdag morgen bærer det i biler vestover fra Smolensk. Vi passerer jernbanestasjonen og tar av til venstre og kjører inn i skogen som av befolkningen kalles Kosy Gori. Vi hadde ikke kjørt lenge før noen vindpust bringer bud om at vi ikke er langt borte fra målet for vår reise. Deretter føres vi til den første store åpne massegrav for å se det vi oppriktig talt har gruet oss for å se under hele reisen.

Graven er 28 ganger 6 meter i firkant. I 1,5 meters dybde ligger det øverste lag av lik, alle iført polske uniformer som er godt bevart, hvilket må skyldes den tørre sandjord. Det øverste lag teller om lag 250 lik, og en tysk Oberleutnant forteller at man hittil har kunnet slå fast at det finns 12 lag i graven. Graven rommer med andre ord nærmere 3 000 lik. Av den stilling de inntar, kan man slutte seg til at ofrene først må være skutt og seint lagt i graven.

Til venstre for den første graven er den annen som er betydelig større. Hvor stor den egentlig er, har man ennå ikke kunnet fastslå, og stadig nye hoder og føtter kommer til syne i graven.

De tyske myndigheter mener at denne grav rommer minst 5 000 lik.

Også her er likene iført polske uniformer. Det mest oppsiktsvekkende er at omtrent alle uniformer er offisersuniformer.

Blant de 200 lik hittil som er identifisert har man funnet alle grader, deriblant en offiser, og på et bord ved siden av de ting man har funnet hos ham. Militærpasset er så godt bevart at det kan leses uten vanskelighet. Vi slår fast at denne offiser er brigadegeneral Smoravinski.

Det fremgår av passet at denne general er tildelt en av de høyeste polske militære ordener.

Et annet lik hentes opp. Epaulettene børstes rene og 3 hvite stjerner kommer til syne: en polsk oberst

Hittil har man funnet disse to massegravene. Da skogen imidlertid i mange år har vært rettersted for GPU, regner man etter som undersøkelsen skrider frem, å finne atskillige graver hvor, ofrene fra GPU's virksomhet, har funnet sitt siste hvilested.

I dagene som fulgte kunne den nazikontrollerte pressen i Norge og andre

tyskkontrollerte land bringe nye detaljer etterhvert som utgravningene skred frem. Joseph Goebbels hadde allerede 9. april notert om funnene ved Smolensk i dagboken sin. Han forteller at han lot de polske massegravene bli undersøkt av nøytrale journalister fra Berlin. Han hadde også latt polske intellektuelle bringes til stedet⁽³⁾. Onsdag 14. april anførte Goebbels i dagboken sin:⁽⁴⁾

Funnet av 12 000 polske offiserer, som GPU har myrdet, blir nå brukt til en storstilt propagande mot bolsjevikene. Vi har tatt nøytrale journalister og polske intellektuelle med til åstedet. Skildringene, som blir offentliggjort i utlandet, er redselsfull. Nå har der Führer også gitt oss tillatelse til å sende ut en dramatisk melding i den tyske pressen. Jeg forklarer pressfolkene hvordan de best mulig kan utnytte dette propagandamaterialet. Vi kan leve på det i flere uker fremover.

Simon Wiesenthal som siden 1947 har drevet et dokumentasjonssenter i Linz for å dokumentere skjebnen til jødene og deres forfølgere, hevder at tyskerne fikk de første meldinger om gravene ved Katyn i november 1942, og at den tyske rikssikkerhetstjenesten i februar 1943 foretok de første utgravinger på stedet og da ble klar over mengden med drepte, og at dette var polske offiserer.

Wiesenthal mener at tyskerne bevisst holdt nyheten om dette tilbake og har følgende teori om hvorfor:

I begynnelsen av april besluttet tyskerne å «flytte ut» – det vil si likvidere – de jødene som fremdeles bodde i Warszawa, for dermed å gjøre byen jødefri. Men gjennom agenter hadde tyskerne fått vite at jødene i ghettoen hadde forberedt seg på kamp og at de ville verge seg.

Alt den 18. januar 1943 var det jo kommet til væpnet oppstand mot tyskerne i ghettoen, og under denne var tallrike kjempende jøder omkommet. I sammenheng med mordene i Katyn gjorde nå den tyske propagandaen jødene medansvarlige for disse forbrytelsene. Muligens ville nazistene dermed oppnå at den polske befolkningen ikke skulle føle sympati med de kjempende jødene i ghettoen...

Det gikk seks dager fra tyskerne den 13. april slapp ut nyheten om drapene i Katyn til SS-styrkene iverksatte sine planlagte og målbevisste angrep på ghettoen i Warszawa. I all propaganda og tyske rapporter i massemedia ble det fremhevet at ofrene i Katyn hadde tilhørt den polske elite, en elite som det var jødene som var skyld i utryddelsen av. Om selve synkroniseringen mellom

kunngjøringen om Katyn-gravene og stormen på ghettoen sier Wiesenthal:

Synkroniseringen mellom offentliggjørelsen av massegravene i Katyn og tyskernes plan om å utrykke ghettoen i Warszawa kom til uttrykk under kampene i ghettoen, da guvernøren i Warszawa, Fischer, i en bekjentgjørelse den 13. mai 1943 henviste til «mordene i Katyn kommer fra samme folkegruppe som innbyggerne i ghettoen i Warszawa»⁽⁵⁾

Den sovjetiske løgn

Winston Churchill beretter i sitt store verk om den andre verdenskrigen at han i begynnelsen av april 1943 spiste lunsj med den polske statsminister, general Sikorski, i Downing Street 10. Sikorski fortalte da at han hadde beviser for at Sovjetregjeringen hadde myrdet 14 000 offiserer og andre fanger som var i deres makt, og at de drepte fangene var begravd i massegraver i skogene, blant annet ved Katyn. Han hadde et rikt bevismateriale, skriver Churchill. Churchill skal da ifølge hans egen beretning ha sagt til Sikorski: «Hvis de er døde, kan De ikke gjøre noe for å bringe dem tilbake til livet». Til dette svarte Sikorski at han ikke kunne stanse sine opprørte og forbitrede landsmenn, og at de allerede hadde latt pressen få alle opplysningene.⁽⁶⁾

13. april nådde tyskernes og den nazikontrollerte pressens meldinger om Katynfunnene til Storbritania og USA; frihetens bastioner. Der ble ikke udåden omtalt.

Fra Moskva kom det den 15. april radionyheter som meldte at tyskerne de siste dagene hadde spredd beskyldninger om at russerne våren 1940 skulle ha drept polske offiserer, mens det i realiteten var tyskerne selv som hadde begått udåden.⁽⁷⁾

Den polske eksilregjeringen besluttet den 15. april at den ville be det internasjonale Røde Kors i Genève om å granske forholdene omkring funnet i Katyn, og en formell henvendelse ble rettet til Genève. Samtidig begynte den frie polske presse i Storbritannia å omtale forholdet. Fra tysk side var man blitt klar over polakkenes plan om å henvende seg til Røde Kors, og en time før den polske utsendingen møtte i Genève for å overbringe den polske regjeringens anmodning, leverte tyskerne en lignende henvendelse. Hensikten med dette var at det for omverdenen skulle virke som om tyskerne og polakkenes samarbeidet, noe som slett ikke var tilfelle. Stalin utnyttet imidlertid dette umiddelbart. Men først lot han sin ambassade i Lon-

don rette en henvendelse til den polske regjering der det ble forlangt at den skulle sende ut en erklæring om at det var tyskerne som stod bak Katyndrapene. Dette nektet polakkene.⁽⁸⁾

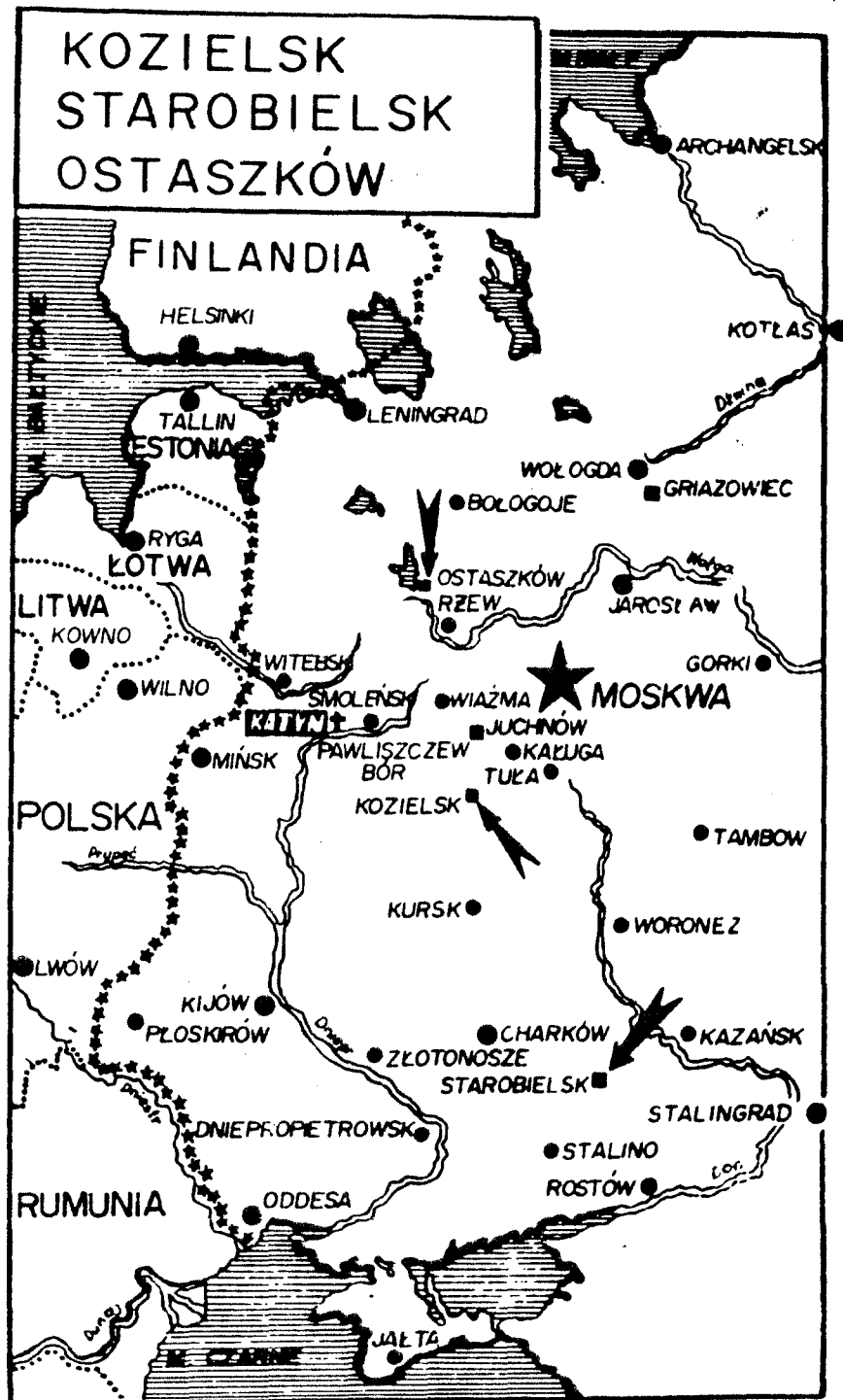
19. april gikk Pravda ut med opplysninger om at polakkene skulle være hjelpsmenn for de «tyske provokatørene» og den polske eksilregjeringen ble kalt for «Hitlers polske samarbeidsmenn». To dager etter dette kraftige angrepet, den 21. april, sendte Stalin et personlig og hemmelig budskap til Churchill og Roosevelt med skarpe anklager mot den polske regjeringen. Budskapet endte med å opplyse at Sovjet hadde brutt forbindelsene med den polske eksilregjeringen. Churchill mottok Stalins budskap fra den russiske ambassadøren, som Churchill beskriver som ualminnelig forvirret da han kom. Om sitt svar til den russiske herskeren skriver Churchill i sine memoarer:⁽⁹⁾

Jeg sa at jeg syntes det var uklokt av polakkene å komme med eller godta slike historier, men jeg håpet oppriktig at et slikt feiltrep ikke ville føre til et brudd mellom dem og Sovjetsamveldet. Jeg satte opp et utkast til et telegram til Stalin, der jeg sa det samme. Maiskij (ambassadøren) fortsatte med å hevde at anklagen var falsk, og ga forskjellige grunner for at det fysisk sett var umulig at russerne kunne ha begått denne forbrytelsen. Jeg hadde hørt atskillig om saken fra forskjellige hold, men jeg gjorde ikke noe forsøk på å diskutere kjensgjerningene. «Vi er nødt til å slå Hitler, og dette er ikke det rette tidspunkt til en krangel og beskyldninger», sa jeg. Men ingenting av det jeg kunne si eller gjøre, hindret bruddet mellom den russiske og den polske regjering.

Den britiske regjeringen fikk den 24. mai 1943 overlevert en formell polsk redegjørelse basert på de polske undersøkelser, blant annet på rapporter fra undergrunnsbevegelsen i Warszawa. Redegjørelsen ble overlevert av Polens ambassadør hos den britiske regjering.⁽¹⁰⁾

Etter at de tyske styrkene ble drevet på retrett, og Smolensk-området igjen var på russiske hender, satte russerne ned en kommisjon som skulle granske omstendighetene rundt de tyske fascistisk henderettelse av polske offiserer i Katynskogen. Kommisjonen besto av åtte fremstående sovjetere, en av dem den russiske kirkes overhode, metropolitten Nikolaj. Kommisjonen kunne også støtte seg til en særskilt medisinsk kommisjon, sammensatt av Sovjets fremste eksperter innen sitt område.

Kommisjonens rapport, som ble undertegnet i Smolensk den 24. januar

1944, ble straks oversatt til engelsk og distribuert i Storbritannia i en trykksak på 32 sider. Her kom den også den norske regjering i hende. 5. februar kunne regjeringens organ «Norsk Tidend» fortelle om de russiske bevisene som nå var lagt frem. Selv om rapportens innhold ved første øyekast kunne virke overbevisende nok for dem som ønsket å tro på russerne, og som helst så at det var tyskerne som hadde begått drapene, burde hurtigheten som kunngjøringen var fo-

regått med, gitt grunn til mistanke om at ikke alt var som det burde være.

Når man i ettertid vet sannheten, og leser den sovjetiske rapporten, kan man ikke bli annet en skremt over hvorledes det sovjetiske system var i stand til å fordreie sannheten på en troverdig måte. I snart 50 år holdt det sovjetiske system fast på den oppkonstruerte løgnen, og helt til det siste arbeidet de for at denne løgnen skulle bli akseptert.⁽¹¹⁾

Demokratiene tier

I Washington fantes det godt med informasjon om de forsvunne polske offiserer. Etterhvert som detaljene fra masseggravene ble kjent, tilfløt også disse informasjonene det amerikanske etterretningsvesen og regjering. Det er flere av dem som i ettertid har beskjeftiget seg med denne forbrytelsen som gir Roosevelt ansvaret for at sannheten ble kneblet og forsøkt skjult.⁽¹²⁾

Når man gjennomgår de amerikanske regjeringsinstansers behandling av Katyn-saken, virker det som om det på høyeste politiske plan ble gjort bestemte forsøk på å skjule opplysninger om den, især når informasjonene motsa den sovjetiske versjon. Dette var ikke alt: de som gav uttrykk for at de mente det var mulig at Sovjet hadde skylden, synes å ha blitt straffet...

Når man ser på Roosevelts innstilling til Sovjetunionen i Katyn-saken, må konklusjonen bli at presidenten bestemte seg til ikke å ta hensyn til sakens fakta.

Beslutningen om å kneble dem som gav sovjetmyndighetene skylden for Katyn, gikk nedover i rekkene. De polske, tyske og italienske minoritetene i USA hadde sine egne kringkastingsstasjoner med daglige radioprogrammer...

Da nyheten om Katyn ble kjent, brukte Marian Kreutz, en hallomann ved en polsk kringkastingsstasjon i Detroit som var overbevist antikommunist, materiell fra et av den polske eksilregjeringens pressekontorer. På dette grunnlag fordømte han sovjetmyndighetene for Katyn-massakren. Øyeblikkelig innbrakte dette en kilevink fra Foreign Language Division. Ifølge Allen Cranston, tidligere leder for avdelingen, ble kringkastingsmannen «bedt om å innskrenke sin virksomhet i eteren... til nyheter fra velansette amerikanske telegrambyråer og oppfordret til å unngå å drive propaganda». Den antikommunistiske hallomann ble øyeblikkelig brakt til taushet.

Enda verre skulle det gå med en amerikansk yrkesdiplomant som både hadde vært minister i Bulgaria og Østerrike. I 1943 hadde han vært den amerikanske presidents spesialutsending i Tyrkia, med Balkan som ansvarsområde. Gjennom sin virksomhet hadde han fått mye informasjon om den rette sammenheng vedrørende Katyndrapene. Han var klar over opplysningenes følsomme natur i forholdet mellom Sovjet og USA. I mai 1944 oppsøkte han derfor president Roosevelt personlig og gav uttrykk for at det var russerne som var skyldige. Presidenten avviste ham imidlertid med at det imponerende materiale bare var tysk propaganda og en tysk sammen-

svergelse. Skuffet og forferdet reiste diplomaten tilbake til Tyrkia og fortsatte innsamlingen av informasjon. I mars 1945 skrev han et personlig brev til Roosevelt og sa at han ville offentliggjøre en artikkel om den rette sammenhengen om Katyn. To dager senere kom svaret fra Roosevelt:

Jeg har med uro merket meg at du har planer om å publisere negative synspunkter når det gjelder en av våre allierte...

Ikke bare vil jeg ikke ha det, jeg forbyr deg uttrykkelig å offentliggjøre noen opplysninger og meninger om en alliert som du måtte ha fått i embets medfør eller i US Navy's tjeneste.

Tjenestemannen fikk kort etter at han hadde mottatt brevet fra presidenten melding om at han var forflyttet til øygruppen Samoa midt ute i Stillehavet. På dette forvisningsstedet ble han til etter at president Roosevelt var død.

Oberstløytnant John Van Vliet i den amerikanske hæren var tatt til fange av tyskerne i Nord-Afrika tidlig i 1943. Han ble for resten av krigen holdt som krigsfange i forskjellige fangeleirer i Tyskland. I mai 1945 ble han befridd fra fangeleieren Luckenwalde sør for Berlin av Den Røde Hærs styrker.

I slutten av april 1943 ble han og andre offisersfanger bedt om å bli med i en «granskingskomité». Han påberopte seg sine rettigheter i henhold til Genèvekonvensjonen og avslø. Han og andre offisersfanger ble imidlertid under tvang ført til Katyn hvor de ble vist de åpne gravene og de resultater tyskerne og deres internasjonale granskingskomisjon hadde kommet frem til. Offiserene ble også fotografert på åstedet, og fotoene ble utnyttet i den tyske propaganda. Bildene ble også gjengitt i norske nazikontrollerte aviser.

Oberstløytnant Van Vliet og hans fangekolleger ble enige om ikke å la seg utnytte i den tyske propagandaen, men de ble hverken bedt om å uttale seg eller underskrive noe dokument. For tyskerne virket det som tilstrekkelig at disse offiserene ved selvsyn hadde sett restene etter massakren. Van Vliet og hans medfanger ble overbevist om at drapene måtte ha skjedd våren 1940.

Så snart Van Vliet i 1945 var nådd tilbake til amerikanske styrker gjorde han anstrengelser for å få avlagt rapport om sine observasjoner i Katyn i april 1943. Hans beretning vakte oppsikt hos de amerikanske militære sjefer i Europa, og det ble besluttet at han straks skulle transporteres til Washington for der å avlegge en fullstendig rapport om sine sensitive opplysninger. Allerede i midten

av mai 1945 var Van Vliet i Washington og hadde møter med flere høyerestående offiserer hos G-2 i War Department. Etter noen dagers venting ble han den 22. mai 1945 tatt i mot av generalmajor Clayton Bissel, assisterende stabssjef i etterretningsstaben. I 30 minutter gjentok Van Vliet sin historie. Han ble deretter bedt om å diktere den for en stenograf. Han ble så meddelt at hans rapport var gitt gradering Strengt Hemmelig, og han fikk ordre om ikke å omtale forholdet overfor andre. Denne ordren ble bekræftet skriftlig:

1: You have furnished to the War Department a special report covering a certain part of your experiences. These have been recorded exactly as dictated by you and will be available for such use as is considered appropriate by the United States Government activities. Due to the nature of your report and the possible political implications, it is directed that you neither mention nor discuss this matter with anyone in or out of the service without specific approval in writing from the War Department.

2. This confirms verbal orders given to you by the Assistant Chief of Staff, G-2, in Washington, on 22 May 1945. Your signature on a copy of these instructions left with the Assistant Chief of Staff, G-2, indicates that you understand these instructions.

Van Vliets rapport forsvant imidlertid på en uforklarlig måte fra etterkrigsstabens arkiv.

Under kongresskomitéens gransking av Katyn-massakren i 1951/52 ble Van Vliet på nytt bedt om å avgi rapport om sine iakttagelser. Nå var forholdet mellom USA og Sovjet blitt så pass tilspisset at rapporten kunne offentliggjøres. General Bissel måtte tåle sterk kritikk for sin håndtering av saken i 1945.⁽¹³⁾

I London hadde den britiske ambassadøren hos den polske eksilregjeringen, Sir Owen O'Malley, blitt overbevist om at den tyske versjonen, om at det var russerne som stod bak udåden, var den riktige. Hans rapport ble imidlertid avvist av den britiske regjeringen. Det ble gitt ordre om at en ny rapport som ikke kunne fornærme russerne skulle utarbeides. Under løfte om taushet hadde Sir Owen O'Malley fortalt dette til den polske ambassadøren i London, grev Raczynski.⁽¹⁴⁾ Ambassadøren følte seg i 45 år bundet av sitt taushetsløfte, men i 1988 skrev han et brev gjennom avisen «The Independent» der han fortalte om det kjennskap han hadde til den britiske regjeringens behandling av sannheten om Katyn i 1943. Han oppfordret britene til nå å fortelle den fulle sannhet:

But, after 45 years, the time has come to forget diplomatic niceties and revert to the fine, old British tradition of truth.⁽¹⁵⁾

Selv dette fikk ikke den britiske regjeringen til å fravike sin tidligere holdning til Katyn-drapene. Enda så sent som i juni 1989 uttalte Lord Brabazon i det britiske utenriksdepartementet:

Ingen historiske studier har til nå kunnet legge frem bevis når det gjelder ansvarsforholdet.⁽¹⁶⁾

Da hadde organet til den polske kommunistiske paraplyorganisasjonen i februar 1989 kunnet gjengi innholdet i ett av de dokumenter som hadde ligget gjemt i et topphemmelig arkiv i det britiske utenriksdepartementet siden krigstiden. Dokumentet var en autentisk dagbok som var funnet på liket til et av Katyn-ofrene, major Solski, og som han hadde skrevet i så og si helt frem til dødsøyeblikket. Siste avsnitt i dagboken er skrevet 9. april 1940 og omhandler hvorledes major Solski sammen med andre polske medfanger om morgenen var blitt fraktet fra fangeleiren ved Kozielsk til Smolensk:

Rett før klokken 0500 vekket de oss opp og satte oss på lastebiler, med en vakt til hver av oss. Vi kom til en liten skog som så ut som et feriested. De tok ringene og klokken våre sammen med beltene og knivene. Da var klokken blitt 0630. Hva vil skje med oss?

Her slutter dagboken!

Også norsk fortielse

Opplysningene fra Katyn vakte under krigen stor oppmerksomhet i den nøytrale del av Europa. Göteborg Handels- och Sjöfartstidning, som til vanlig var meget norskvennlig, og kritisk til tyskerne i sin alminnelighet, skrev at anklagen var så forferdelig at det ikke hjalp noe om bolsjevikene skrek opp om «de tysk-fascistiske skurkers gemene løgner». Avisen forlangte et bedre bevismateriale fra russisk side før de kunne fri seg fra den fryktelige anklagen. Avisens artikler vakte voldsom oppsikt i det nøytrale, men til tider delvis tyskvennlige Sverige.

Hva så med den norske eksilregjeringen i London? Regjeringen hadde siden høsten 1940 gitt ut avisen Norsk Tidend. Avisen var regjeringens offisielle talerør og sorterte direkte under statsministerens kontor. Ikke med et ord nevnes Katyn-affæren før med en liten notis 5. august 1943, fire måneder etter at Katyn-gravene ble kjent i vest. Da kunne Norsk Tidend fortelle at en 85 år gammel «stripet» (nazivennlig) sogneprest under en gudstjeneste i nærheten av Oslo hadde hatt «hele 35 tilhørere i kapellet». Som tema for prekenen hadde presten valgt «Katyn-skogen», noe som hadde medført at 20 av menigheten reiste seg og demonstrativt gikk ut av kirken. De 15 som ble igjen var alle kjente nazister, sluttet Norsk Tidend.

Avisen var derimot sterkt opptatt av å formidle den hyllest som var blitt Norge

KJØP SALG BYTTE

Som service for våre medlemmer formidler vi gjerne kontakt for kjøp, salg eller bytte med artikler av spesiell interesse for reservebefal. Tjenesten er gratis og annonsetekster sendes direkte til Pro Patria, NROF, Oslo mil/Akershus, 0015 Oslo. Annonsene må inneholde navn, adresse og telefon.

■ **Hærsabel m/tilbehør selges** kr 1800,-, hert Thor Olserud, tlf. (065) 43 048.

■ **Serviceuniform - HÆREN -** str. 52 selges eller byttes i str. 54. Bytting av bare jakke kan være aktuelt. Rolf Seth, Arøra 20, 6400 Molde. Tlf. (072) 44 597 (p)/51 050 (a).

NORDISK MESTERSKAP I FELTIDRETT

26.-28. juni arrangerer NROF/Oslo Nordisk mesterskap i feltidrett. Arrangementet er todelt i en idrettsdel og en kongressdel med innlagte møter for de nordiske presidenter. Et eget landslag er fra sentralt hold tatt ut til idrettsdelen, men til kongressdelen kan enhver melde seg på, med eller uten ledsager. Det er ventet ca. 200 gjester til arrangementet. Fra NROF Oslo har vi mottatt nedenstående program:

Fredag 26. juni:

1200 Registrering, lunsj
1300-1600 Presidiemøte
1700 Åpningsseremoni Lutvann leir
1800-2300 Mottakelse, Forsvarsmuseet
Grillaften, Lutvann leir

Lørdag 27. juni:

0700-0800 Frokost, Lutvann leir
0800-1030 Presidiemøte
0900 Bussavgang for sightseeing
1030 Bussavgang presidiet til konkurransen
1330-1530 Minikonkurranse for presidiet og gjester
Feltlunsj
1700 Presidiet/NIR; fellesmøte
1930 Premieutdeling, individuelle konkurranser
2000-0130 Festriddag med dans

Søndag 28. juni:

0700-0800 Frokost
0830 Transport til Løvenskioldbanen
0900-1200 Feltidrettsstafetten
1230-1400 Premieutdeling, lunsj, avslutning

Dette er programmet for den ikke-idrettslige delen. Idrettsdeltakerne følger samme dagsprogram på kveldstid.

Det er anledning til å melde seg på arrangementets sosiale del. Dette koster kr 900,- og innbetales til:

Odd Eide-Fredriksen, Borgenv. 8c, 0369 OSLO.
Bankgiro: 6046.06.11477.

Videre kan man se de individuelle konkurranser lørdag. Kjør E-18 fra Oslo mot Askim. Skilt henviser videre fra ELVESTAD-kryssset.

Søndag er det stafettkonkurranse, og denne kan man se på LØVENSKIOLDBANEN.

Mesterskapets sekretariaet er i LUTVANN LEIR; (02) 30 35 75, og er betjent fra torsdag 25. juni kl. 1200.

til del i russiske aviser og magasiner i forbindelse med 9. april 1943, treårsdagen for Hitlers angrep på Norge. 17. april, fire dager etter at nyheten om Katyn-drapene slapp ut, forteller Norsk Tidend om at Pravda på selveste 9. april hadde hatt en stor artikkel om Norge, og i magasinet «Soviet War News» hadde en kunnet lese artikkelen «Hyllest til de fryktløse», der nordmennene ble sammenlignet med de kjempende trojanere.⁽¹⁷⁾

I februar 1944 fortalte Norsk Tidend under overskriften «Den tyske kjempeforbrytelse i Katyn» at russerne nå hadde lagt frem bevisene for at det var tyskerne som hadde massakrert de 11 000 polakkene i Katyn. Avisen kunne fortelle at en russisk sakkyndig kommisjon hadde gransket graveene og hadde kunnet påvise at drapene var utført av tyskerne etter juli 1941. Tyskerne hadde med denne forbrytelsen ment å drepe fiendtlige polakker og kaste skylden på Sovjetsamveldet. Norsk Tidend kunne til og med navngi de to tyske offiserene som ledet henrettelsesavdelingen; Oberleutnant Recht og Leutnant Hott.⁽¹⁸⁾

Hjemme i Norge ble befolkningen overdyngnet med nazifarvet informasjon om Katyn-drapene og de «bolsjevikiske grusomheter», som nazipressen ofte uttrykte det. Nazistene forsøkte også å knytte jødene til drapene, ved å fremstille det som om russerne hadde benyttet seg av jødiske håndlangere. Den voldsomme nazistiske propagandautnyttelsen hadde trolig en stikk motsatt effekt. Svært mange nordmenn trakk den slutning at det var tyskerne som stod bak drapene. I en norsk illegal stensilert avis som kom ut på selve nasjonaldagen, og hadde navnet «17. Mai 1943», het det om tyskernes propaganda og drapene i Katyn-skogen:

Den tyske propaganda kan være høyst forskjellig. Vi erger oss ofte over de kjempeløgnen som pådyttes norske aviser dag ut og dag inn. Vi flirer på godt norsk når Goebbels & Co. serverer eventyr, og vi gapskratter ved hver planmessig tilbaketrekning og frontforkortning. Men når vi i ukevis er føret med rystende skildringer og detaljer angående de myrdede polske offiserer i Katyn-skogen, da er det bare ett ord som passer: MOTBYDELIG.

Vi skal ikke her komme inn på spørsmålet om hva som har skjedd eller ikke skjedd på nevnte sted. For alt det vi vet kan det hele være et storstilet propagandaverk, uten noe som helst bak seg, eller det kan være offer for tysk voldsåd, som er funnet. I så fall vil ingen bli det minste overrasket. Men om det virkelig

er funnet henrettede polske offiserer som er drept av russere på den måten som tyskerne påstår, så vil sikkert enhver god nordmann ta avstand fra slik framgangsmåte. Mord er mord for oss, enten skuddene sitter i nakken eller pannen, om ofrene er seigpint ihjel, slik som jødene. Vi synes alt sammen er rystende og umenneskelig og vi forsvaret det ikke. Ertetiden vil også gi oppklaring på hva som virkelig er skjedd i Katyn-skogen og de skyldige dømt juridisk eller moralsk.

Selv Aftenpostens korrespondent i Berlin i tidsrommet fra 1939–45 var av den oppfatning at drapene i Katyn var utført av tyskerne, og at historien om at det var russerne som stod bak, var tysk propaganda. ■

(1) I denne artikkel er benyttet tallene slik de under og etter krigen var oppgitt i rapporter, litteratur, presseomtaler m.v. Tallene varierer derfor. Det synes nå klarlagt at ca. 15 000 polske offiserer før henrettelsene var samlet i tre leirer slik: ca. 4000–4500 i Kozielsk, ca. 6500 i Ostaszkow og ca. 4000 i Starobielsk. Av disse unngikk ca. 450 døden, de øvrige ble henrettet.

(2) Stavageren, 13. april 1943.

(3) Goebbels, Joseph: Dagbok 1932 og 1943, Oslo 1948, bd. II, s. 70.

(4) Goebbels, Joseph: Dagbok 1942 og 1943, Oslo 1984, bd. II, s. 81.

(5) Wiesenthal, Simon: Krystyna, Oslo 1987, s. 198.

(6) Churchill, Winston: Den annen verdenskrig, bd. 6, Oslo 1951, s. 298.

(7) Fitzgibbon, Louis: Katyn Massoara, London 1989, s. 127.

(8) Zawodny, J.: Døden i skogen, Oslo 1972, s. 41.

(9) Churchill, bd. 8, s. 30.

(10) Dahl, A. D.: Massemorderier av polske krigsfanger – FMT 1/1980, s. 8.

(11) The Truth about Katyn – Report of Special Investigation. Issued by «Soviet War News», London 1944.

(12) Zawodny, s. 165 og 167.

(13) Paul, Allen: Katyn – The Untold Story of Stalin's Polish Massacre, New York 1991, s. 312.

(14) Toland, John: The last 100 Days. Aylesbury. Bucks 1966 (1973) s. 144.

(15) Fitzgibbon, Louis: Katyn Massacre, Corgi edition, Reading, 1989, s. 14.

(16) Bethell, Nicolas: Slik drepte vi polakkene i Katyn – Bergens Tidende 12/10-91.

(17) Norsk Tidend, 17. april 1943.

(18) Norsk Tidend, 5. februar 1944.

HÆROFFISER TIL OJT I DANMARK

For 1992 har NROF mottatt invitasjon fra Den Danske Forsvarskommandoen, via Reserveoffiserforeningen i Danmark (ROID) til å sende en norsk reserveoffiser fra Hæren for å følge en mønstringsøvelse slik:

21. november – 4. desember 1992

Kronens Artilleriregiment (København), mønstring av et 155 mm (trukket) artilleribatteri, herunder skarpsskyting i Oksbøl, Vestjylland.

HST har gitt tilsagn om en beordringshjemmel av 1 ukes varighet for øvelsen.

Søknad som sendes via egen lokalforening, for pategning skal inneholde:

- Grad, navn, adresse og evt. telefonnummer hvor man kan treffes på dagtid.
- Personnummer.
- Rulleførende avdeling og mobstilling.
- Aktivitet i NROF og/eller andre organisasjoner.
- Tidligere kurs/OJT i regi av NROF
- Andre opplysninger som kan ha betydning.

Den som tas ut får beordring via egen rulleførende avdeling og tilkommer lønn og godtgjørelse etter Fredsregulativet, samt reise og opphold dekket etter satser i Statens reiseregulativ.

Søknadsfrist 1. august 1992.

KURS VED NATO SCHOOL 1992, HÆR OG LUFT

Til «Abbreviated ACE Staff Orientation Course (I-36), ved NATO School i Oberrammegau i Tyskland, har NROF fått hjemmel til å sende en offiser fra Hæren og en fra Luftforsvaret til kurs som følger:

I-36-44. 11.-16. oktober 1992.

Hensikten med kurset er:

«The Abbreviated ACE Staff Orientation Course aim to give regular and reserve NATO officers and national officers an outline of the threat to ACE and of Alliance plans, policies, operations and procedures.»

Søkere må være av Kapteins grad eller høyere. Det kreves gode kunnskaper i engelsk og man må kunne gi sikkerhetsklarering for minst NATO Secret.

Søknad som sendes via egen lokalforening for pategning skal inneholde:

- Grad, navn, adresse og evt. telefonnummer hvor man kan treffes på dagtid.
- Personnummer.
- Rulleførende avdeling og mobstilling.
- Aktivitet i NROF og/eller andre organisasjoner.
- Tidligere kurs/OJT i regi av NROF
- Andre opplysninger som kan ha betydning.

Den som tas ut får beordring via egen rulleførende avdeling og tilkommer lønn og godtgjørelse etter Fredsregulativet, samt reise og opphold dekket etter satser i Statens reiseregulativ.

Søknadsfrist 25. juli 1992.